

Religion C – Enkeltfag

Vejledning / Råd og vink

Ministeriet for Børn og Undervisning, 2012

Alle bestemmelser, der er bindende for undervisningen og prøverne i de gymnasiale uddannelser, findes i uddannelseslovene og de tilhørende bekendtgørelser, herunder læreplanerne. Denne Vejledning/Råd og vink indeholder forklarende kommentarer til nogle af disse bestemmelser, men indfører ikke nye bindende krav. Desuden gives eksempler på god praksis samt anbefalinger og inspiration, og den udgør dermed et af ministeriets bidrag til faglig og pædagogisk fornyelse. Citater fra læreplanen er anført i kursiv.

Indholdsfortegnelse

1. Identitet og formål	side 2
1.1. Identitet	
1.2. Formål	
2. Faglige mål og fagligt indhold	side 2
2.1. Faglige mål	
2.2. Kernestof	side 5
2.3. Supplerende stof	side 6
3. Tilrettelæggelse	side 6
3.1. Didaktiske principper	side 7
3.2. Arbejdsformer	
3.3. It	
3.4. Samspil med andre fag	side 8
4. Evaluering	side 9
4.1. Løbende evaluering	
4.2. Prøveform	side 10
4.3. Bedømmelseskriterier	side 11
4.4. Karakterbeskrivelse	side 12
5. Paradigmatiske eksempler	side 12

1. Identitet og formål

1.1 Identitet

Religionerne behandles ”i fortid og nutid, med hovedvægt på nutiden”. Denne formulering, indføjet direkte i fagets identitet, skal sikre, at *nutiden* inden for den enkelte religion betones og får den rette prioritering.

I læreplanen for hf, både i kultur-samfundsfaggruppen og i enkeltfaget, er nutidsaspektet en væsentlig del af fagets profil. Det anvendelsesorienterede i uddannelsens profil styrkes af, at nutidsdimensionen er fremhævet.

Religion er primært et tekstlæsningsfag, men det skal bemærkes, jfr. formuleringen ovenfor, at ”andet dokumentarisk materiale” også indgår i faget, og dette med stigende vægt. Der kan være tale om billeder og film, om genstande og andre teksttyper, fx rapporter fra ekskursioner og feltarbejde.

Som hidtil er faget ikke konfessions-bundet.

1.2 Formål

Læreplanen pointerer, at kursisterne skal opnå *indsigt i sammenhænge og spændingsfelter inden for de enkelte religioner og mellem religionerne*.

Dette betyder på den ene side, at undervisningen skal tilrettelægges således, at den enkelte religion fremtræder som et sammenhængende system, der er bundet sammen af en indre logik, samtidig med at brydningerne inden for den enkelte religion træder frem. Det væsentlige er, at kursisterne både har viden om den enkelte religions kerne og kan gøre rede for at kernen kan fortolkes forskelligt.. Eksempelvis kan man fremhæve forskellige tolkninger af gudsopfattelsen, frelsesforståelsen eller ritualernes indhold og betydning inden for samme religion. Det afgørende er, at kursisterne når frem til at se den enkelte religion som et mangefacetteret system, der hele tiden er til debat og under forandring.

På den anden side betyder pointeringen af ”sammenhænge og spændingsfelter”, at kursisterne skal kunne gøre rede for fællestræk mellem religionerne, eksempelvis på baggrund af en fænomenologisk gennemgang af overgangsritualer, centrale helligsteder, myter eller etiske forestillinger. Samtidig er det vigtigt, at kursisterne bliver i stand til at se bag om lighederne, så forskellene og de kulturelle og sociale baggrunde for disse træder frem, ligesom kursisterne skal opnå forståelse af, at disse forskelle er foranderlige og ikke permanente.

Denne forståelse af, at religioner er foranderlige og spiller sammen med de samfund, de lever i, er væsentlig i forbindelse med det sidste formål, der nævnes i læreplanen, nemlig at undervisningen skal ”skabe et fagligt fundament for selvstændig stillingtagen og aktiv deltagelse i et moderne, flerkulturelt og demokratisk samfund”. Herigennem bidrager religionsfaget til den praksis- og anvendelsesorienterede profil, som hf har. Gennem de tilegnede kundskaber fra faget får kursisten myndighed til at agere som samfundsborger og deltage i den demokratiske debat om samfundets udvikling og indretning. Hertil bidrager den viden om religioners betydning for samfundet, som kursisten opnår ved eksempelvis at arbejde med ytringsfrihed, forholdet mellem stat og religion eller mellem demokrati og religion. Faget skal bidrage til at give kursisten et handleberedskab, så det faglige også kan anvendes uden for hf-uddannelsen.

2. Faglige mål og fagligt indhold

2.1 Faglige mål

Det er vigtigt, at læsningen af læreplanerne koncentrerer sig om 2.1, de faglige mål, som er den enkelte læreplans vigtigste punkt.

I enkeltfaget er det et erklæret mål at optimere frihedsgraderne for det enkelte hold og den enkelte underviser. Det giver sig udslag i, at der som obligatoriske områder kun er nævnt kristendom og islam. Yderligere 1-2 religioner, udover kristendom og islam, skal behandles, men hvilke afhænger af det enkelte holds kursister og lærer. Desuden kræves der kun en behandling af ”væsentlige sider”, mens en behandling af den ”nutidige, historiske og formative skikkelse” alene er forbeholdt kristendommen.

Kursisterne skal kunne

- analysere, fortolke og perspektivere fagets dokumentariske materiale, herunder vurdere hvorvidt et givet materiale anskuer en religion indefra eller udefra, dvs. fra en deltagersynsvinkel eller et eksternt, evt. religionskritisk synspunkt

Igennem undervisningen skal kursisterne trænes i analyse af fagets dokumentariske materiale. Herved forstås ikke blot tekster i traditionel forstand, men også billeder, film, religiøse genstande, elektroniske tekster etc.

Hvilken autoritet må den pågældende tekst formodes at have i en given religion – er der tale om religionens normative skrifter (klassiske tekster), et religiøst overhoveds betragtning eller en repræsentant for et religiøst mindretal? I den forbindelse er det vigtigt i undervisningen at pointere forskellen mellem tekster, der belyser en religion indefra: altså fra en deltagersynsvinkel – eller udefra: fra en subjektiv modstanders synsvinkel eller fra en mere objektiv, religionsvidenskabelig synsvinkel. Gennem denne fokusering på tekster og billeder som indlæg i en samtale trænes kursisten i ikke at tage tekstens sag for pålydende, men altid at bedømme den beskrevne sag i forhold til en given kontekst. Til karakteristikken hører også genre- og materialebevidsthed, herunder kendskab til fagspecifikke genrer: myte, ritual, lignelse, salme, bøn, apologi etc.

Analyse og fortolkning af tekstens indhold skal naturligvis relateres til fagets begreber og metoder og dermed indkredse på hvilken måde de religiøse fænomener kommer til udtryk i den eller de pågældende tekster.

Perspektivering giver mulighed for at sætte klassiske tekster i relation til moderne, aktuelle problemstillinger og dermed tydeliggøre, hvorledes de klassiske tekster læses forskelligt i forskellige perioder.

- anvende elementær religionsfaglig terminologi

Herved forstås at begreber som gudsopfattelse, menneskesyn, natursyn, tidsofattelse, sekularisering kan anvendes af kursisterne til karakteristik af en tilværelsestolkning, og at centrale betegnelser for religiøse fænomener som myte, ritual, kult, etik, dogmer, den religiøse erfaring og religionernes organisering kan anvendes. Dvs. at kursisterne både skal have forståelse for de enkelte fænomeners egenart i den pågældende religion, og i en komparativ analyse kunne sammenligne fænomenerne på tværs af religioner.

- gennemføre og formidle en mindre empirisk undersøgelse af et religionsfagligt emne eller et religionsfagligt feltarbejde

I en empirisk undersøgelse skiftes undervisningsrummets ofte teoretiske tilgang til abstrakte tekster ud med kursisternes egen udforskning af den levede religiøse praksis. Den empiriske undersøgelse kan foregå både under en ekskursion og lokalt i form af overværelse af en gudstjeneste eller anden form for

kult, undersøgelse af helligsteder / kultrum og interview med lokale borgere om deres religiøsitet. Undersøgelse af religiøs forkyndelse på nettet kan også komme på tale.

Gennemførelse af et feltarbejde forudsætter et grundigt forarbejde, hvor kursisterne er fortrolige med hvilken problemstilling, der er genstand for undersøgelsen, selve den empiriske arbejdsmetode og etiske regler for ud-af-huset-aktiviteter. Den erhvervede erkendelse formidles mundtligt i form af oplæg, eller skriftligt i form af en mindre rapport eller synopsis. Med det mere praktisk-orienterede feltarbejde styrkes fagets anvendelsesorienterede potentiale.

- redegøre for væsentlige sider af kristendommen i dens nutidige, historiske og formative skikkelse med hovedvægt på nutiden

Omdrejningspunktet for undervisningen er de måder den kristne religion manifesterer sig på i den moderne virkelighed som tilværelsestolkning, etik, ritual og stifter af fællesskab – som medspil og modspil til moderniteten. Afgørende er det naturligvis at, den kristne religion ikke fremstår historieløs. Kravet om at kursisterne skal kunne redegøre for væsentlige sider af dens formative og historiske skikkelse indebærer elementært kendskab til kristendommens opståen og grundlæggelse, til udvalgte tekster fra Bibelen (både GT og NT) samt til nedslag i kristendommens historie. Målet er at de 3 kundskabsområder i denne ”pind” supplerer hinanden.

- redegøre for væsentlige sider af yderligere to til tre religioner, hvoraf den ene skal være islam

Islam er obligatorisk verdensreligion. Der er i målformuleringen ikke stillet specifikt krav om beskæftigelse med islams opståen og historiske udvikling, blot om beskæftigelse med væsentlige sider af religionen, fx dogmer og ritualer, religion og politik, sufisme, spændvidden mellem forskellige retningers syn på moderniteten etc. Eftersom den mytiske fortid omkring profeten Muhammed spiller så stor en rolle i islam, vil det dog være yderst relevant at arbejde med islams formative periode, så meget desto mere som korantekster er nævnt under kernestoffet i 2.2.

Der stilles endvidere krav om at kursisterne kan redegøre for væsentlige sider af yderligere 1-2 religioner. Der er ingen specificering af den / de pågældende religion(er), det være sig verdensreligion, naturreligion, nye religioner / religiøse bevægelser og fortidige religioner som asadyrkelse, græsk eller ægyptisk religion. Hvis man vælger at arbejde med to religioner ud over islam og kristendom, må man foretage en meget fokuseret læsning af de valgte religioner. Der vil i tilfældet med 2 valgte religioner ikke være plads til emnelæsning, jfr. 2.3.

Det er derfor afgørende at stofudvælgelsen i forhold til religionerne foretages, så alle læreplanens faglige mål kan blive opfyldt.

- sætte religionerne og deres virkningshistorie i relation til udvalgte aspekter af europæisk kultur og tænkning.

Undervisningen skal tydeliggøre, hvorledes de religioner man beskæftiger sig med i undervisningen har spillet og spiller en rolle i europæisk kultur. Fx give kursisterne de faglige forudsætninger for at vurdere, hvorvidt der er en sammenhæng mellem de østlige religioner og new age i vesten? Eller diskutere forbindelsen mellem det jødisk/kristne natursyn og industrialiseringen samt den teknologiske udvikling? Hvordan er relationen mellem det jødisk/kristne menneskesyn og menneskerettighedsbegrebet? Hvad med det kristne næstekærlighedsbegreb og velfærdsstaten? Spiller Luthers syn på forholdet mellem religion og stat nogen rolle for den vestlige verdens opfattelse – og hvilke konsekvenser har det for mødet med islam.

Også beskæftigelsen med religionsfilosofi og sekulær etik opfylder kompetencekravet under dette punkt, idet disse størrelser er vokset ud af en kritik af en religiøs tilværelsestolkning.

- demonstrere en reflekteret forståelse af religioners og livsanskuelsers betydning for menneske, samfund, kultur

Med kravet om en reflekteret forståelse menes, at kursisterne gennem faget religion skal kunne se sammenhængen mellem den synsvinkel man vælger at lægge på en given religion, og den forståelse af religionen der følger deraf. Religionerne ytrer sig aldrig i et interessefrit rum, så netop det at bevidstgøre sig om den position der tales fra (fx ”udefra” eller ”indefra”, kritiker eller tilhænger) er afgørende for at kunne forholde sig reflektivt og nuanceret til religionernes rolle i det globale samfund.

I formuleringen understreges yderligere, at religioner og livsanskuelser er klassifikationssystemer, som fortolker virkeligheden og derfor har afgørende betydning for synet på menneske, samfund, kultur. Kultur skal her forstås bredt – således er fx natursynet en integreret del af kulturen.

- formulere sig om etiske problemstillinger

Dette mål kan opfyldes på forskellige niveauer. Kursisterne skal kunne redegøre for de overordnede etiske krav i de religioner, man arbejder med. Etikken kan også gøres til et særligt indsatsområde gennem beskæftigelsen med religionernes og den sekulære etiks spørgsmål til og svar på aktuelle problemstillinger. Fagligheden styrkes betydeligt, hvis de gennemgæede positioner relateres til etiske teoridannelser som fx pligtetik og konsekvensetik.

- på et fagligt grundlag indgå i en debat om egne og andres kulturelle værdier og på denne måde kvalificeres til det globale samfund.

Netop beskæftigelsen med religiøse og ikke-religiøse livsanskuelser og bevidstgørelsen omkring forskellige synsvinkler på disse giver kursisterne viden om egne og andres kulturelle værdier. I et senmoderne samfund, hvor alle værdier konstant er til debat, er det religionsundervisningens opgave at kvalificere kursisterne til sagligt og nuanceret at kunne tage del i diskursen og anvende den erhvervede viden.

2.2 Kernestof

Kernestoffet er:

- Kristendommen, navnlig med henblik på dens europæiske og danske fremtrædelsesformer. I arbejdet indgår nutidige tekster, enkelte tekster fra kristendommens historie samt tekster fra Det Gamle og Det Nye Testamente.

Tyngdepunktet i undervisningen på C-niveau ligger i dansk og europæisk kristendom. Beskæftigelsen med tolkninger af kristendommen inden for folkekirken som main stream-retning er oplagt. Danske / europæiske minoritetssynspunkter kan også gøres gældende i et omfang, der modsvarer de pågældende gruppers størrelse og samfundsmæssige betydning. Sammenligning mellem protestantisk, katolsk og ortodoks kristendom er også en mulighed under kernestof. Formuleringen omkring kernestof udelukker ikke en perspektiverende inddragelse af kristne trossamfund i andre områder af verden, da kristendommen, som andre religioner, netop har mange skikkelser.

For at sikre nutidsaspektet, jfr. de faglige mål, kan det anbefales at tage udgangspunkt i *aktuelle* diskussioner af lære, etik eller ritualer. Fx kan man sætte den aktuelle danske diskussion om forholdet mellem stat og folkekirke i perspektiv ved beskæftigelsen med Martin Luthers og udvalgte evangelieteksters syn på forholdet mellem politik og religion. En sådan omvendt kronologi sikrer en fokuseret udvælgelse af tekster fra kristendommens historie samt fra GT og NT.

I formuleringen ”enkelte tekster fra kristendommens historie” skal ”enkelte” understreges. Hermed menes fx udvalgte salmer, et par Luther-tekster eller de folkelige og religiøse vækkelser i det 19. århundredes Danmark. Der hentydes altså ikke til et egentlig kirkehistorisk forløb.

- *Islam, berunder såvel nutidige tekster som tekster fra Koranen, med inddragelse af en europæisk og dansk kontekst.* Der læses både nutidige tekster, der bl.a. skal tematisere islam i Europa og Danmark, samt klassiske tekster, hvoraf uddrag fra Koranen er obligatoriske. Koranteksterne kan både læses kritisk som kilde-materiale til islams formative periode – og som legitimering af den nutidige udfoldelse af religionen i ritualer, etik og politik.

Eftersom Hadith-litteraturen spiller en stor rolle som normative skrifter i islam, vil det være oplagt også at beskæftige sig hermed i undervisningen.

- *Religionernes centrale fænomener som myte, ritual, kult, etik, lære, den religiøse erfaring og religionernes organisering.* En væsentlig side af religionsfagets metode er netop identifikationen og uddybelsen af de ovennævnte fænomener – hvor listen naturligvis ikke er udtømmende. Kernestof er således både beskæftigelsen med et udvalg af disse fænomener under gennemgangen af de enkelte religioner – og en overordnet, tværreligiøs beskæftigelse med begreber som fx myte og ritual. Udvalgelse af fænomener, der både repræsenterer den teoretiske **og** den praktiske, den indre, individuelle **og** den ydre, sociale side af religionerne, garanterer en nuanceret fremstilling af den religiøse virksomhed.

2.3 Supplerende stof

Med læreplanerne er vægten lagt på mål- og rammestyring, frem for indholdsstyring og et bestemt pensum. Alligevel kan der være tale om et bestemt stof af obligatorisk art, kernestoffet.

Det er vigtigt at understrege, at der med supplerende stof ikke menes ”frivilligt stof”. Derimod gælder det, jfr. den fælles tekst i alle læreplaner til afsnit 2.3, at det supplerende stof, i samspillet med andre fag, uddyber kernestoffet, så kursisterne kan leve op til målene (2.1), som er læreplanens vigtigste afsnit.

I religion som enkeltfag (C-niveau) skal der, ud over arbejdet med kristendom og islam, behandles yderligere 1 eller 2 religioner, jf. 2.1, femte ”pind”. Med formuleringen ”væsentlige sider” stilles der færre krav i dybden og bredden end ved arbejdet med islam og især kristendommen.

Som nævnt under 2.1, er frihedsgraden stor: En religion ”efter eget valg” åbner for, at læreren og holdet får en betydelig indflydelse, idet der både kan være tale om en ”levende” og en ”uddød” religion, en skriftreligion eller en skriftløs ditto, evt. en nyreligiøs bevægelse.

Samlet *skal* et enkeltfagsforløb, ud over kristendom og islam, altså som minimum inddrage yderligere én religion for at opfylde læreplanen.

Derudover *kan* der arbejdes med yderligere 1-2 ”emner”, i 2.3 defineret som et stofområde ”af etisk eller religionsfilosofisk art, et veldefineret religionsfagligt emne” eller yderligere en af holdet og læreren udvalgt religion.

Vælger læreren og holdet at gennemgå 2 religioner, ud over kristendom og islam, vil der ikke være plads til yderligere emnelæsning. Med det tilmålte timetal på C-niveau vil der ikke kunne nås den fornødne fordybelse, hvis der foretages en yderligere spredning på emner.

Med termen ”veldefineret religionsfagligt emne” åbnes for fx religionssociologi, religionspsykologi, nye religiøse bevægelser, civil religion, New Age etc.

Det skal gentages og understreges, at 2.1, de faglige mål, er det styrende for undervisningen, uanset hvilket indhold der konkret er tale om. Kernestof og supplerende stof skal tilsammen tilrettelægges sådan, at målene i læreplanens pkt. 2.1 er opfyldt.

3. Tilrettelæggelse

3.1 Didaktiske principper

En nuanceret forståelse af en given religion forudsætter, at der arbejdes metodisk med dens tekstlige, handlingsmæssige og sanselige sider.

Det er væsentligt, at kursisterne via modelgennemgange og selvstændige oplæg opnår færdighed i at analysere, fortolke og perspektivere tekster.

Imidlertid er det ikke tilstrækkeligt at læse tekster. Også billedstof, herunder film(klip), musik, iagttagelser fra feltarbejde, interviews, kultrum og kultgenstande inddrages og bearbejdes metodisk og systematisk, så religionernes rituelle og materielle dimension træder frem. Et væsentligt fagligt mål kan være at analysere sammenhængen og spændingen mellem religionens tekstlige udtryk og dens rituelle, sanselige og materielle fremtræden. Det er væsentligt, at analysekravet både omfatter religionernes tekstlige og ikke-tekstlige materiale, idet tekstbegrebet skal forstås bredt.

Som det fremgår af læreplanen anvendes ikke mindre af fagets uddannelsestid end ca. 30 % på kristendomsdelen. Angivelsen på læreplanniveau af de 30 % afspejler den særstilling, som kristendom udgør af det gymnasiale religionsfag.

3.2 Arbejdsformer

Undervisningen tilrettelægges, så kursisterne gradvist trænes i mere selvstændige arbejdsformer: Fra lærerstyring til deltagerstyring både med hensyn til tilegnelse og formidling af stoffet. Eksempel på en deltagerstyret organisering er projektlignende arbejdsformer, hvor kursisterne i længerevarende gruppearbejder er ansvarlige for afgrænsning af en problemstilling, supplerende informationsøgning og formidling af stoffet til klassen. Sidstnævnte er et eksempel på den ønskede progression i undervisningen, hvor det studieforberedende aspekt styrkes.

Der arbejdes eksplicit med træning af kursistersnes retoriske kompetence, hvilket understreger det anvendelsesorienterede aspekt.

Projektarbejdsformen kan glimrende suppleres med udadrettede aktiviteter, hvor kursisterne foretager observationer, spørgeskemaundersøgelser, interviews m.v. i lokalområdets religiøse miljøer. Udadrettede aktiviteter i form af ekskursion eller feltarbejde skal foregå.

Feltarbejde, ekskursion: Se <http://pub.uvm.dk/2000/feltarbejde/>

3.3 It

Kilderne til religioner og religiøse problemstillinger behandles i faget indefra og udefra. I dag er religionerne stærkt repræsenteret på internettet (dvs. religion online) i form af officielle og lægmands hjemmesider, nationale og lokale afdelinger for kirker, sekter, kulter, tekstdatabaser, gudstjenester online osv.

Der findes også religiøse fællesskaber, som kun eksisterer i cyberspace (dette kaldes online religion).

Det er naturligt at anvende it i faget, når man beskæftiger sig med religionernes udtryks- og kommunikationsformer: billeder, arkitektur, symboler, lyd og tekst.

Internetressourcer

De eksisterende internetressourcer i religion er legio – her skal kun nogle få anføres.

Religion på EMU'en: <http://www.emu.dk/gym/fag/re/index.html>

Online tekster og leksika, herunder de store søgemaskiner/databaser, fx
Myths & legends: <http://home.comcast.net/~chris.s/myth.html>
Bibelen on-line: <http://www.bibelselskabet.dk/danbib/web/bibelen.htm>
Koranen online: <http://www.forlagetvandkunsten.dk/97507/>
BBC's guide til verdensreligionerne:
http://www.bbc.co.uk/worldservice/people/features/world_religions/
DR undervisning: <http://www.dr.dk/islam/index.asp%20>
DR "Tro": <http://www.dr.dk/Tro/index.htm>
Islamicity: <http://www.islamicity.com>
Kalkmalerier: <http://www.kalkmalerier.dk/index.php>
Kristeligt Dagblads religionsportal: <http://www.religion.dk/>
Bioetik: Etisk Råds hjemmeside www.etiskraad.dk

Der henvises endvidere til almen inddragelse af kildekritik

Anvendelse

It kan anvendes som redskab til videndeling og præsentation, eller interaktivt, hvor eleverne diskuterer, løser opgaver eller arbejder it-baseret gennem et - eller dele af et - forløb. It kan endvidere medtænkes som et religionsfagligt emne.

- Som en del af et forløb eller flerfagligt projekt kan der etableres en elektronisk logbog. Eleverne kan på skift referere de enkelte timer eller lave resumeer af delgruppers arbejde og dernæst lægge referaterne på et konferencesystem eller på en fælles hjemmeside. Logbogen er med til at træne elevernes skriftlige formuleringsevne i faget, og samtidig er eleverne medansvarlige for at skabe overblik over fag og emne.
- PowerPoint eller andre præsentationsprogrammer kan anvendes til at introducere en eller flere religioner eller som del af felt-, gruppe- eller projektarbejde.
- I forbindelse med feltarbejde eller flerfagligt projektarbejde kan der arbejdes med spørgeskemaer om folks tro.
- Eleverne kan stille spørgsmål til religiøse eksperter, undersøge og deltage i diskussionsgrupper, teste viden i tests og quizzes. Læreri og med en vis underholdningsværdi er fx to spil: Do-It-Yourself Deity og Battleground God fra <http://www.philosophersnet.com/> (The Philosopher's Magazine)
- Som religionsfagligt emne kan det undersøges, hvordan tro kommunikeres, debatteres eller advokeres på internettet, eller man kan sammenligne fx muslimske hjemmesider på nettet med ressourcer om islam og hermed også træne den kildekritiske tilgang (religion online). Ligeledes kan man arbejde med Cyberreligion som eksempel på en religionspsykologisk og/eller religionssociologisk problemstilling (online religion).

3.4 Samspil med andre fag

På enkeltfaget er der meget bevidst valgt formuleringen: "Hvor det er muligt, skal religion indgå i samspil med andre fag".

Med denne formulering er der taget højde for, at det i en række tilfælde – hvor der netop er tale om enkeltfagskursister – ikke er praktisk muligt med et sådant samspil. Noget andet er, at der – også i enkeltfagssammenhæng – emnemæssigt vil være utallige eksempler på, at religion beriger andre stofområder og selv henter inspiration fra andre fag.

4. Evaluering

4.1 Løbende evaluering

Når det gælder evaluering, må man skelne mellem på den ene side evalueringen af den enkelte kursist og på den anden side evalueringen af undervisningen.

Evalueringens formål i forhold til **den enkelte kursist** er, at kursisten får et klart billede af sit faglige standpunkts udvikling og niveau, både når det gælder faglige mål (læreplanen 2.1), fagligt indhold (2.2 og 2.3) og studiekompetence (arbejdsmetoder, arbejdsformer, 3.2), og på den baggrund bliver vejledt i, hvordan der kan foregå yderligere faglig progression

Evalueringens formål i forhold til **undervisningen** er, at læreren med kursisterne i klassen drøfter, hvordan undervisningen kan justeres med hensyn til progression, niveau og brug af arbejdsformer og undervisningsmaterialer

Det er oplagt at gå i dialog med klassen om hvilke forudsætninger kursisterne har med sig fra tidligere uddannelse eller ansættelser, samt hvilke kompetencer faget giver med til videregående uddannelser. På baggrund af denne diskussion præsenteres kursisterne for en plan for progression i undervisningen og en plan for, hvordan evalueringen skal foregå i løbet af året.

Den løbende evaluering kan i forhold til den enkelte kursist fokusere på

- taksonomisk progression i forhold til faglige mål og fagligt indhold
- taksonomisk progression i forhold til at kunne anvende mere selvstændige arbejdsformer og i den forbindelse inddrage it
- aktivitetsniveau

Og i forhold til undervisningen kan den fokusere på

- progressionen i undervisningen
- emnevalg og undervisningsmaterialer (sværhedsgrad og relevans)
- læringsmiljøet i klassen
- tilrettelæggelse og gennemførelse af undervisningen

Den løbende evaluering kan foregå på flere måder

- kursisterne kan, gerne virtuelt, føre en logbog, hvor de reflekterer over ovennævnte punkter. Disse refleksioner kan senere bruges som udgangspunkt for de individuelle kursistsamtaler (én pr. semester).
- Denne logbogsføring kan udvides til en egentlig selvevaluering. Med udgangspunkt i kriterier, der er formuleret efter en fælles diskussion i klassen, udarbejder den enkelte kursist en skriftlig evaluering. Kursisten bedømmer sig selv og leverer dermed stof til evalueringssamtalen.
- Til evaluering af undervisningen og de anvendte arbejdsformer kan der udleveres evalueringsskemaer, som kursisterne udfylder (evt. anonymt). Læreren sammenfatter kursisternes evaluering og fremlægger den til diskussion.
- Kursisterne kan enkeltvis eller i grupper fremlægge tekster, større eller mindre projektarbejder eller resultater af feltarbejde, gerne med anvendelse af it-baserede præsentationsprogrammer.

Forud for en sådan fremlæggelse kan kursisterne have diskuteret kvalitetskriterier for fremlæggelser; disse danner efterfølgende udgangspunkt for kursisternes (og lærerens) respons.

- Brug af tests. Multiple choice-tests kan anvendes, hvis man ønsker en hurtig og effektiv evaluering af kursisternes paratviden omkring et bestemt stofområde, forståelse af faglige begreber m.v. Besvarelse af relativt åbne spørgsmål kan derimod danne udgangspunkt for en bedømmelse både af kursistens beherskelse af et stofområde, af de taksonomiske niveauer og af studiekompetencer.

4.2 Prøveform

En række *generelle* forhold om eksamen kan findes i Eksamensbekendtgørelsen.

De to former a) og b) kan synes meget ens, men det skal bemærkes, at der ved a) er tale om en tekst på op til 4 normalsider (1 normalside.: 1.300 bogstaver). Med så lang en tekst vil det være muligt at eksaminere i en sammenhængende tekst med en mere udfoldet argumentation.

Det anbefales ved prøveform a), at tekstlængden er mellem ca. 2,1 – 4 ns.

Vælger man den lange eksaminationstid er det klart hensigten, at der også skal benyttes længere eksamenstekster – fastholder man brugen af tekster på max. 2 normalsider, må det tilrådes at beholde forberedelsestiden på 24 minutter.

Der er mulighed for at ”eksamensteksten” rent faktisk er 2, evt. 3 eksamenstekster, der typisk vil kontrastere eller perspektivere hinanden. Mere end 3 tekster må klart frarådes, da eksamensteksten ikke må få karakter af en tekstmosaik, men netop skal have en sådan substans, at den kan gøres til genstand for egentlig tekstanalyse og fortolkning.

Prøvematerialet sendes til censor senest 5 hverdage før prøvens afholdelse, jfr. Eksamensbekendtgørelsen § 12 stk. 4. Det er censors opgave at ”påse, at prøverne er i overensstemmelse med målene og øvrige krav i reglerne om de pågældende fag”, jfr. Eksamensbekendtgørelsen § 29 stk. 1, og ”medvirke til og påse, at prøverne gennemføres i overensstemmelse med de gældende regler”, jfr. § 29 stk. 2.

Bliver der, grundet alvorlige mangler, brug for indberetning fra censors side, sker dette til eksamensskolen, jfr. § 29 stk. 4.

For at censor kan udføre ovennævnte opgave, bør undervisningsbeskrivelserne indeholde tekstoplysninger med titel, forfatter og kilde.

Når man fremsender eksamensspørgsmål til censor, skal man på selve eksamensmaterialet markere, hvorfra teksterne er, ellers har censor ingen mulighed for at påse, at materialet er ukendt tekst i forhold til undervisningsbeskrivelsen.

Det er i eksamensbekendtgørelsen fastslået, at prøverne skal tilrettelægges med henblik på at dokumentere graden af målopfyldelse i forhold til væsentlige mål og krav. Det betyder bl.a., at eksamensspørgsmålene skal fordeles passende over de læste emner med en vægt, der svarer til emnernes vægt i undervisningsbeskrivelsen

Eksamensteksten er en klassisk eller en repræsentativ tekst, men bestemmelsen om ”evt. andet materiale”, inden for den ovenfor angivne tekstmængde, giver mulighed for fx et billede eller et avisudklip. Et billede ækvivalerer med ca. ½ normalside.

Det kan ikke nøjagtigt defineres, hvad der indeholdes i begrebet ”repræsentativ tekst”, men for at være en eksamenstekst fordres det, at der er et *markeret* standpunkt, en *holdning* i teksten, der kan gøres til genstand for et stykke tekstarbejde.

Tidsangivelserne for både forberedelses- og eksaminationstid skal forstås som *bruttotid*: Der er tale om i alt 24 / 48 minutter til udlevering af spørgsmål, evt. orientering om spørgsmålet, eksamination, votering og aflevering af karakteren.

FAQ

Nedenstående følger svar på en række ofte fremførte spørgsmål i forbindelse med eksamen:

1. ”Er der mulighed for at et spørgsmål kan gå igen 2 gange?”

Afgørende er at undervisningsbeskrivelsens emner er dækket ind af spørgsmålene. Er dette tilfældet er det nu direkte beskrevet i læreplanen, at et spørgsmål kan anvendes 2 gange. Det er selvfølgelig mest nærliggende i forbindelse med store eksamenshold. Alle spørgsmål lægges frem fra prøvens begyndelse – et spørgsmål må altså ikke lægges tilbage i bunken på et vilkårligt tidspunkt.

2. ”Antal spørgsmål til sidste eksaminand?”

Fire spørgsmål, jfr. Eksamensbekendtgørelsens § 12 stk. 4.

3. ”Paralleltekster til eksamen?”

Hovedreglen er at der er tale om *ukendt* tekst, jfr. læreplanen pkt. 4.2, som eleven gennem undervisningen har opbygget en række kompetencer til at kunne behandle. Det beror på et skøn hvornår en evt. paralleltekst er ”ukendt” – en nærmest synonym synoptisk evangelietekst kan ikke siges at opfylde dette krav.

4. ”Længde på eksamensteksten?” 2,1 eller 4,0 normalsider

Prøveform b: ca. 1 - 2 ns, hvor 1 ns. = 1.300 bogstaver (mellemrum og tegn tælles ikke med).

og prøveform a: ca. 2,1 – 4 ns.

5. ”Hvad må eleverne have med?”

Alt materiale, både i forberedelses- og eksamenslokalet, jfr. Eksamensbekendtgørelsens § 15. Pc'er kan også medbringes, men eksaminanden må ikke kunne komme på internettet eller på anden måde i forbindelse med omverdenen.

6. ”Hvordan er det med eksamensspørgsmål i forhold til *supplerende stof*?”

Det er de faglige mål, der er læreplanens vigtigste afsnit (2.1). Her er anført, hvad eleven skal kunne leve op til. Kernestof og supplerende stof skal tilsammen dække de faglige mål. Eksamensspørgsmålene skal dække undervisningsbeskrivelsens områder, nogenlunde proportionalt med den undervisningstid, der er medgået til det enkelte emneområde. Det giver derfor ingen mening at skelne mellem kernestof og supplerende stof, når det drejer sig om, hvordan og i hvilket omfang der skal stilles eksamensspørgsmål.

7. ”Må der stilles supplerende spørgsmål til eksamensteksten/teksterne?”

Det kan ikke anbefales med supplerende spørgsmål, da man risikerer at ”tage brødet ud af munden” på eksaminanden, men der er ikke noget til hinder for supplerende spørgsmål.

Eksaminationen indledes normalt med, at eksaminanden laver en fremlæggelse (ca. 5-8 min.). Herefter forløber resten af eksaminationen som en samtale mellem eksaminanden og eksaminator. Censor kan stille uddybende spørgsmål. Hvis eksaminanden ikke lægger ud med en fremlæggelse, forløber eksaminationen som en samtale.

4.3 Bedømmelseskriterier

Det er vigtigt at erindre sig følgende sætning fra læreplanen: ”Der gives én karakter ud fra en helhedsvurdering af eksaminandens præstation”.

4.4 Karakterbeskrivelse

Nedenfor er anført en beskrivelse af karakterne 12, 7 og 2, hvor 2 gives for den netop beståede præstation. Det bemærkes, at der fortsat er tale om en helhedsbedømmelse.

Karakter	Beskrivelse	Religion Hf-e
12 Den fremragende præstation	Karakteren 12 gives for den fremragende præstation, der demonstrerer udtømmende opfyldelse af fagets mål, med ingen eller få uvæsentlige mangler	Fremstillingen er meget velstruktureret og sikker. Der redegøres religionsfagligt særdeles kvalificeret for eksamensmaterialet under meget sikker inddragelse af fagets elementære terminologi. Eksamensmaterialet analyseres, fortolkes og perspektiveres udtømmende med kun få uvæsentlige mangler. Religiøse og sekulære synspunkter og problemstillinger karakteriseres og vurderes sagligt og nuanceret.
7 Den gode præstation	Karakteren 7 gives for den gode præstation, der demonstrerer opfyldelse af fagets mål, med en del mangler	Fremstillingen er overvejende struktureret og sikker. Der redegøres religionsfagligt sammenhængende for eksamensmaterialet under rimelig inddragelse af fagets elementære terminologi, dog med en del mangler. Eksamensmaterialet analyseres, fortolkes og perspektiveres godt, hvor dog ikke alle væsentlige aspekter inddrages. Religiøse og sekulære synspunkter og problemstillinger karakteriseres og vurderes i hovedsagen sagligt.
02 Den tilstrækkelige præstation	Karakteren 02 gives for den tilstrækkelige præstation, der demonstrerer den minimalt acceptable grad af opfyldelse af fagets mål	Fremstillingen er ustruktureret og usikker. Der redegøres religionsfagligt usammenhængende for eksamensmaterialet med manglende præcision i forhold til fagets elementære terminologi. Eksamensmaterialet analyseres, fortolkes og perspektiveres mangelfuldt, hvor dog enkelte væsentlige aspekter inddrages. Religiøse og sekulære synspunkter og problemstillinger karakteriseres og vurderes i minimalt acceptabelt omfang.

5. Paradigmatiske eksempler på undervisningsforløb

Disse eksempler – tænkt som inspiration og forslag, og ikke bindende – er fortsat tilgængelige på http://www.emu.dk/soegning/paradigmatiske%20eksempler?f%5b0%5d=field_omraade%3A5468&f%5b1%5d=field_fag1%3A5686